

**TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ**

**TÜRKÇE A DERSİ
UZUN TEZİ**

DİZELERİNİ DOĞAYLA YOĞURAN ŞAİR: CAHİT KÜLEBİ

Danışman Öğretmen: N. TuhfeToçoğlu Akgül

Öğrencinin Adı: Bartu

Soyadı: Metin

Numarası: D1129-080

Ödevin Sözcük Sayısı: 3.549

Araştırma Sorusu: Cahit Külebi'nin şiirlerinde doğa nasıl işlenmiştir?

Öz (Abstract)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı, Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu bitirme tezinde Cahit Külebi'nin *Bütün Şiirleri* kitabındaki şiirlerde doğanın kullanıma şekli ayrıntılı bir biçimde araştırılmıştır. Bu tezin seçilme sebebi Cahit Külebi'nin şiirlerinde doğanın önemli bir yer tutması ve her duygu durumuna göre çeşitli işlevlerde kullanıldığının fark edilmesidir. Tezin girişinde doğanın işlevinin şiir kişinin duygu durumuna yön vermek olduğu belirlenmiş ve bunun ardından sırayla aşk, umut, özlem, yalnızlık ve nefret duygu durumlarında doğanın şair tarafından nasıl işlendiği sorusuna cevap verilmiştir. Duygu durumlarının nasıl kullanıldığı her duyguya bir bölüm olmak üzere beş farklı bölümde ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise doğanın şiirlerde ne gibi şekillerde kullanıldığı belirlenmiş, doğanın şiir kişinin duygu durumuna olan etkisi değerlendirilmiştir.

(Sözcük Sayısı: 112)

İçindekiler

I. Giriş	4
II. Cahit Külebi'nin Şiirlerinde Doğa	5
a. Somutlayan Doğa: Aşk	5
b. İçselleştirilen Doğa: Umut.....	7
c. Karşıtlaştıran Doğa: Özlem.....	9
d. Benzetilen Doğa: Yalnızlık	10
e. Saldırgan Doğa: Nefret.....	12
III. Sonuç	14
Kaynakça	16

Araştırma Sorusu: Cahit Külebi'nin şiirlerinde doğa nasıl işlenmiştir?

I. Giriş

İnsan yaşadığı doğayı örneklem alarak kendi iç dünyasını tasarımlar. Bu tasarımın da temel benzetileni genellikle doğadır. Bu sebeple sanatçılar eserlerinde doğayı sürekli olarak farklı şekillerde kullanmışlardır. Şairlerin de şiirlerinde doğa çoğu zaman şiir kişinin hissettikleriyle iç içe geçmiş, onun yaşadıklarını yansıtmaya görevi üstlenmiştir.

Cahit Külebi'nin şiirlerinde doğanın işlevi şiir kişinin içinde bulunduğu duygu durumuna göre onu belirlemek veya onu desteklemektir. Şiirlerde, doğa şiir kişinin içinde bulunduğu ruh haliyle bir etkileşim içerisinde ve şiir kişinin duygu durumu iyiye iyi, kötüye kötü özelliklere sahip olmaktadır. Bu değişkenlik onun her duygu durumunda farklı görev üstlenmesine yol açmaktadır. Şiir kişinin farklı duyguları işlenirken doğa motiflerinin de şiir kişinin farklı duygu durumlarını desteklemek adına kullanılması, her duygu durumuna özel bir doğa anlayışının oluşmasına sebep olmuştur. Şiirler incelendiğinde doğa ve şiir kişisini arasında belirtilen etkileşimin olduğu duygu durumları arasından aşk, umut, özlem, yalnızlık ve nefret öne çıkmaktadır. Bu duygu durumlarının şiire hakim olduğu durumlarda doğanın farklı bakış açılarından ve farklı görevler üstlenerek kullanıldığı görülmektedir. Bu tezde belirtilen duygu durumlarına özel olan doğa kullanımları belirtilecek ve doğaya olan bakış açıları ile doğanın bu duygu durumlarında nasıl görevler üstlendiği şiirlerden alıntılarının yardımıyla araştırılacaktır.

II. Cahit Külebi'nin Şiirlerinde Doğa

a. Somutlayan Doğa: Aşk

Şiirlerde aşk işlenirken doğanın parçaları şiir kişinin sevdiği kişiyle özdeşleştirilmektedir. Bu durumlarda bu motifler sevgilinin özelliklerinin sıfatı olarak ve sevgilinin tensel özelliklerini tanımlamak için kullanılmıştır. Şair, sevgilinin dış görünüşünü tanımlarken doğayı kullanarak hem sevgilisine olan aşkını doğa aşkıyla birleştirmiş hem de onun güzelliğini somutlamıştır.

“Ellerin var beyaz güller gibi küçücük,
Mutlak kalbin tomurcuklardan pembe!
Sanki yeşil yaylalardır gözlerin
Alnımda ter ve kuvvetsin işimde” (Sabret,89)

Cahit Külebi, “Sabret” başlıklı şiirinde sevilen kişinin güzelliğini vurgulamak amacıyla gülleri, tomurcukları ve yeşil yaylaları farklı sebeplerle kullanmaktadır. Beyaz güller güzellik ve narinliği vurgulamak için, kalbinin tomurcuklardan pembe olması sevme gücünü ve güzelliği göstermek amacıyla, gözlerin yeşil yaylalar olmasıyla ise şiir kişinin sevgilisinin gözlerinde gördüğü özgürlük ve sonsuzluk vurgulanmaktadır. Hepsi sıfat özelliği gösteren bu üç doğa motifinin iki ortak özelliği vardır. Üçü de önüne gelen adların güzelliğinin vurgulamış ve üçü de doğa kullanılarak yapılmıştır. Şairin, sevgilinin her özelliğini doğayla özdeşleştirerek anlatması da sevgilinin okurun zihninde somutlanmasını sağlamıştır. Renklerin kullanımı da doğanın bu somutlama ve özellik yükleme amacını desteklemektedir. Beyaz gül narinlik, pembe tomurcuk aşk ve yeşil yaylalar ise sevgilinin yeşil olan gözüne sonsuzluk etkisi katmaktadır. Doğanın renklerle desteklenmesi sayesinde okur sevgiliyi zihninde tasarımlama şansı da bulmuştur. Beyaz güle benzetilen ellerinden destekle açık tenli, yeşil gözlü ve tomurcuklardan pembe kalbi sayesinde aşk dolu olduğu anlaşılan sevgili figürü doğanın kullanımı sayesinde somutlaşabilmiştir. Doğa motiflerinin betimlemedeki kullanımı sadece somutlamada değil, şiir kişinin duygu durumunun oluşturulmasında da kullanılmıştır. Doğanın kullanımı sayesinde şiir kişinin duygu durumu belirlenmiş, olumlu sıfatlandırmalar sayesinde şiir kişinin aşık olduğu anlaşılmıştır.

Bazı durumlarda aşkı anlatmak için birtakım şartların arka arkaya dizilmesi yeterli olur, bu gibi anlarda doğanın istenilen şekilde bir bütün oluşturması aşkı birçok sevgi sözcüğünden daha etkili anlatabilir. Doğanın bu şekilde kullanımı “Resim” başlıklı şiirde mevcuttur. Bu şiirde âşık olunan

sevgilinin özellikleri “Sabret” başlıklı şiirdeki gibi şairin etrafında gördüklerinden yola çıkılarak anlatılmıştır. Diğer şiirden ayrılan bir özellik olarak sevgilinin özellikleri doğadan verilen örneklerin tensel olarak onunla özdeşleştirilmesiyle anlatılırken, şair anlamı tek bir çiçeğe veya tomurcuğa yüklemek yerine doğanın oluşturduğu bir resme yüklemeyi seçmiştir. Sözcüklerle çizilen resim sayesinde şair duysal imgeleri anlatımsal boyuta katmış, bunu yaparken de doğadan yardım almıştır.

“Söğüt ağaçlarının altında
Akan mavi dereler vardır,
Akşam rüzgârıyla güneş savrulur
Sen de öylesin

...

Hiçbir çiçeğe benzemeyen kokular duysam
Özleminden ölürüm” (Resim, 87)

Şair, “Resim” başlıklı şiirinde de sevgilisi ile doğanın tensel özdeşleştirilmesiyle aşkı işlemiştir. Görsel duyu kullanıldığında sevgilinin güzelliği bir anla özdeşleştirilmiştir. Şair, mavi derelerin, akşam rüzgârının ve güneşin kullanılmasıyla okurun gözünde bir resim çizmiş ve şiir kişinin içinde bulunduğu duygu durumunu bu sayede desteklemiştir. Bu şekilde betimlenen düzen ile sevgilinin güzelliği anlatılmış, onun güzelliği böylece somutlanmıştır.

Şiir kişinin sevgilisinin güzelliğini anlatılırken görsel parçaların anlatılmasında olduğu gibi onun kokusu anlatılırken de doğadan yardım alınmıştır. Bu yapılırken doğanın kokusuyla öne çıkan parçalarından biri olan çiçek kullanılmıştır. Sevgilisinin kokusunu “hiçbir çiçeğe benzemeyen” olarak tanımlayan şiir kişisi, bu sıfat yardımı ile kokunun eşsizliğini vurgulamıştır.

Aşk duygu durumu, Cahit Külebi’nin şiirlerinde doğanın sevgili ile tensel özdeşleştirilmesi sayesinde desteklenmiştir. Bu yapılırken birçok farklı doğa parçasından destek alınarak duyumsanabilen özellikler anlatılmıştır. Şair tarafından sevgilinin hem görüntüsü hem de kokusunun anlatılması için kullanılan doğa, söz konusu şiirlerde kişinin duygu durumunun belirlenmesinde de görev almıştır. Şiir kişinin aşkının bu betimlemelerle anlatılması sayesinde okur duygu durumunu fark edebilmektedir.

b. İçselleştirilen Doğa: Umut

Şiirlerde şiir kişisine hâkim olan duygu durumu umut olduğunda doğa şiir kişisi tarafından içselleştirilmektedir. Şiir kişisi, etrafındaki doğal döngüden güç alarak geleceğin getireceklerinin daha iyi olacağı duygusuna kapılmaktadır. Böylece doğal döngüye göre zaten olacak olayları, kendine güç verecek şeyler olarak tanımlamaktadır. Bu kavram, şiirlerde bir süreç olarak veya doğanın parçalarının üzerinden kullanılmaktadır.

Şiirlerde şiir kişisiyle tinsel olarak özdeşleşen doğa bir süreci anlatmaktadır. Doğa motiflerinin yardımıyla anlatılan bu süreç sayesinde şiir kişisine hakim duygu durumu yaşanan sürecin onda uyandırdığı duyguyla özdeşleşmiştir. “Dünyamız III” başlıklı şiirde şiir kişisine umut veren doğa motifi bir süreçtir. Şiirde bahar mevsiminde yaşananlarla şiir kişinin duyguları özdeşleştirilerek baharın gelişinden dolayı hissedilen geleceğe umutla bakma şiire hükmeden duygu durumu konumuna gelmiştir.

“Oysa ki bahar geldiğinde
Toprak kimildar yavaş yavaş
Bir gecede dağ taş yeşerir
Su yürür ağaçlara
Dağ taş yeşerir” (Dünyamız III,62)

Şiirde baharın gelişini gösteren motiflerinin kullanımı sayesinde tıpkı doğa gibi şiir kişinin de yeniden doğacağı ve sıkıntılarından kurtulacağı anlatılmıştır. Bu, baharın gelişinin doğal sonuçları olan toprağın kimildaması, dağın taşın yeşermesi ve ağaçlara suyun yürümesi ile anlatılmış ve sadece bunların kullanılması ile şiir kişinin duygu durumu belirlenmiştir. Doğal döngünün olağan sonucu olan baharın gelmesi, şiir kişisinde uyandırdığı rahatlama ve yeniden doğma hissi yaratması sebebiyle onun için önemlidir çünkü şiir kişisi bu duygulara ihtiyaç duymakta ve bunlara ulaşmak için ihtiyaç duyduğu gücü doğadan bulmak, onunla beraber yeniden doğmak istemektedir. Şiir kişisi bu nedenle kendi gücü dahilinde olmayan ve doğal döngüden ibaret olan bir durumu kendisiyle özdeşleştirerek umudunu bununla ilişkilendirmiştir. Bir başka deyişle şair, şiir kişinin ruh halini, onda ihtiyaç duyduğu ruh halini oluşturacak doğayla özdeşleştirmiş, duygusal olarak şiir kişisiyle özdeşleşen bu doğal süreç sayesinde duygular anlatılmıştır.

Kendisine bağlı olmayan bir doğa olayına umut bağlamak, sağlık, para ve mutluluğu bu doğa motifine yüklemek de şairin kullandığı yöntemlerdendir. Bu tür şiirlerde umut, bir sürece değil de doğanın tek bir elemanına yüklenmiş ve onun gelişinin umudu olarak tanımlanmıştır. “Yağmur”

şiiirinde de şiiir kişisinin duygu durumunu belirleme görevi yağmur motifine verilmiştir. Şiiirde yağmurun yağması, şiiir kişisinin umududur ve onun bütün umudu yağmura bağlanmıştır.

“Yıka taşı toprakları,
Tarlalar yeşerinceye dek

...

Artık geçti hüüzün taşımanın modası
Getir bize yeşillik, neşe getir.
Sendedir bütün nafakamız
Bil ki bütün ümidimiz sendedir.

...

Dünyanın da yüzü yıkanmak gerek
Yağ hay mübarek”(Yağmur,71)

Şiiire hakim olan duygu durumunun umut olmasının sebebi şiiir kişisinin yağmurun geleceğine olan inancıdır. Bu, “Dünyanın da yüzü yıkanmak gerek/ Yağ hay mübarek” dizelerinden anlaşılabilir. Şiiirin genelinde geleceğe umutla bakan şiiir kişisi, ihtiyaçlarının giderileceğine olan ümidini yağmura yüklemiştir ve bütün ümit duygusu yağmurun yağmasına bağlanmıştır bunu yaparken “mübarek” kelimesinin kullanılması ise yağmura kutsallık yüklendiğinin göstergesidir. Şiiirde bereketi temsil eden yağmura kutsallık vurgusu da eklenince yağmurun önemi artmıştır. Ona duyulan ihtiyaç ise şiiir kişisinin tek umuduna dönüşmüştür. “Hüüzün taşımanın modasının geçtiği” söylenerek bir değişim istendiğine vurgu yapılmıştır. Moda kelimesinin kullanılması ile önceki durumun uzun sürdüğü anlatılmış, dolayısıyla neşe taşıyacak bir şeye olan ihtiyaç vurgulanmıştır. Bu ihtiyacın bir başka sebebi de şiiir kişisinin, neşesinin, nafakasının ve ümidinin yağmura bağlı olmasıdır. Ona hükmeden duygu durumu da bu ihtiyacın giderilmesi isteği nedeniyle oluşmaktadır. Dolayısıyla şiiirdeki umutlu ruh hali ihtiyaçtan doğan bir istek üzerine şiiirde etkili duygu durumuna gelmiştir. Şair şiiir kişisiyle yağmuru özdeşleştirmiştir. Bunun sebebi şiiir kişisinin yağmurun gelmesiyle rahatlayacak, sorunlarını çözülecektir. Toprağın ürün vermesini sağlayan bir doğa olayı olan yağmurun çözeceği sorunun kuraklık olduğu “Yıka taşı toprakları, tarlalar yeşerinceye dek” dizelerinden anlaşılabilir. Yağmur da şairin sorununu çözebilecek tek doğal etmen olduğu için şiiirde ona kutsallık atfedilmektedir.

Cahit Külebi’nin şiiirlerinde şiiir kişisi hayata umutla bakarken doğa, bir süreç veya tek bir motif üzerinden işlenmekte, ancak ne olarak işlenirse işlensin benzer işlevlere sahip olduğu görülmektedir. Bu şiiirlerde doğa, şiiir kişisinin duygu durumunu belirleme görevindedir. Bunun yanında bir de şairin şiiir kişisi ve doğayı tinsel olarak özdeşleştirmesiyle ihtiyaç giderici bir konumda kullanılmaktadır. Tinsel özdeşleşmenin kanıtı ise şiiir kişisinin ancak belirtilen doğa motiflerinin varlığı sayesinde

arzuladığı rahatlama ve mutluluğa ulaşacak olması aksi halde istemediği eski halinde kalmak zorunda olacak olmasıdır. Böylece doğa sorun ve ihtiyaç giderici bir konuma getirilerek işlenmektedir.

Şiirlerde işlenen duygu durumu umut olduğu zaman şiir kişinin kendi ihtiyacını gideren doğa motifi ile özdeşleştirilmesi söz konusudur. Bu özdeşleştirme yapılırken şiir kişi kullanılan doğanın parçasına muhtaç konumdadır ve umudunun sebebi doğanın o parçasıdır. Dolayısıyla, şiiri duygu durumuna olan ihtiyaç şekillendirdiği için umut işlenirken doğa duygu durumunu belirleyici bir konumdadır.

c. Karşıtlaştıran Doğa: Özlem

Cahit Külebi'nin şiirleri değerlendirildiğinde, işlenen duygu durumları karşılaştırıldığı zaman göze çarpan duygulardan biri de özlemdir. Şiir kişinin geçmişe duyduğu özlemden bahsedilirken şiirlerin anlamsal kesitlerinde bir karşıtlık oluşmaktadır. Şiir kişinin özlem duyduğu dönem veya kişi anlatılırken olaylardan uzama her şey olumlu anlatılırken, şimdiki zamandan bahsedilirken çaresizlik ve özlem duyguları ağır basmaktadır. Bu karşıtlığa doğa da ortak olmakta, şiire hakim duyguya göre o da olumlu veya olumsuz olarak imgelerde kullanılmaktadır.

Şiirlerdeki duygu durumu geçişlerine göre doğanın kullanımının değişmesinin ana sebebi geçmişe duyulan özlemdir. Cahit Külebi özlemi işlerken çevrenin de şiir kişinin kendini iyi hissettiği dönemle uyuşmasına, dolayısıyla doğanın çağrıştırdığı duygularla kişinin o anki duygu durumu arasında bir ilişki olmasına özen göstermektedir. Örneğin şiir kişinin sevgiliyle arasının iyi olduğu dönemde olumlu olarak kullanılan doğa aradan geçen zamanla tıpkı söz konusu ilişki gibi aksi yöne gidebilmektedir.

“Yıldızlara çobandık, değirmenlere su,
Bozkırlara bulut gölgesiydik
...
Seller aktı gitti. Biz kaldık.
Bulutlar uçtu gökyüzünden.
Rüzgarlar darmadağın etti.
Ne bahçesinden hayır var, ne güzünden.
Akıl da bulutlar gibi çekip gitti.” (Açık, 255)

“Açık” başlıklı şiirde şiir kişinin geçmişe duyduğu özlem işlenirken geçmişle şimdiki zaman arasında bir karşıtlık vardır. Bu karşıtlığın sebebi şiir kişinin içinde bulunduğu duygu durumudur. Onun mutlu olduğu sevgiliyle beraber ve uyumlu oldukları dönem anlatılırken ikisinin “Yıldızlara

çoban”, “değirmenlere su” ve “bozkırlara bulut gölgesi” olduğu vurgulanmaktadır. İlişkilerinin iyi gittiğini vurgulamak için seçilen doğa öğelerinden seçilen kelimeler yaşadıkları aşkı somutlamıştır. Bu somutlamada seçilen kelimelerde ihtiyacın giderilmesinin altı da çizilmiştir. İhtiyaç anlatılırken şiir kişisi ve sevgilisi beraber kullanıldıkları nesneleri işlevselleştiren doğa motifleriyle özdeşleştirilmiştir. Kelimelerin böyle seçilmesinin sebebi de şiir kişisi ve sevgilisinin arasındaki uyumu ve ilişkinin güzelliğini vurgulamaktır. Şiirin diğer anlamsal kesitinde ise aşkın koptuğu nokta anlatılmaktadır. Zaman aşıklara iyi davranmamış ve aşkları geriye saymıştır. Bu süreç anlatılırken doğa da eski görüntüsünün tersine olumsuz bir görüntüye bürünmüştür. Sellerin akması, bulutların uçması, rüzgarın darmadağın etmesi ile anlatılan bu dönemde doğa tıpkı şiir kişisi gibi olumsuz bir durum içerisinde. Doğanın bu durumu şiir kişinin kendi hislerine göre doğayı yorumladığının en büyük kanıtıdır. Buna göre doğanın şiirlerdeki rolü yaşanmışlıklara göre şekillenmektedir ancak ağırlıklı duygu ne olursa olsun doğa duygu durumunu destekleyen bir konumdadır.

Geçmişe duyulan özlemin işlendiği şiirlerde doğa duygu durumunu destekleyici olarak öne çıkmaktadır. Zamana göre kabuk değiştiren duygu durumuna uyum sağlayan doğanın imgelerde yarattığı çağrışım şekilleri sayesinde kişinin hissettikleri daha güçlü olarak anlatılmakta ve anlatım kanıtın doğal olaylarda bulunması sayesinde desteklenmektedir.

d. Benzetilen Doğa: Yalnızlık

Yalnızlık ve yalnızlıktan duyulan acı Cahit Külebi’nin şiirlerinde çok işlenen duygulardan biridir. Şiirlerde yalnızlık işlenirken benzetmelere yer verilmekte, şiir kişinin yalnızlığı çevresindeki varlıklarla durumu benzetilerek işlenmektedir. Bu benzetmeler yapılırken doğa kullanılmaktadır. Benzetmelerde kişinin duygu durumuyla paralel doğa motifleri kullanılmakta ve dolayısıyla şiir kişinin durumu doğayı etkilemektedir. Böylece doğa, şiir kişinin yalnızlığıyla yoğurularak işlenmiştir. Bu sebeple doğa şiir kişinin hislerinden etkilenen bir konuma getirilmektedir.

Şiirlerde kişinin yalnızlığı işlenirken genelde umut veya mutluluk için kullanılan doğa motifleri de yalnızlığın havasına katılmaktadır. Böylece kişinin yalnızlığı güçlendirilmektedir. Kişinin yalnızlığını vurgulamak için yapılan doğa kullanımlarından biri de şiir kişisi ile bir doğa motifini istiare yoluyla eşleştirmektir. Bu yapılırken insanlar tarafından istenmeyen ve bir yere aidiyeti olmayan motifler seçilmiştir. “Diken” şiirinde de bu durum söz konusudur. Bu şiirde şiir kişisi kendini sararmış bir dikene benzetmekte ve bir dikenin gözünden yalnızlığı anlatmaktadır. Sonunda dikenin şiir kişisiyle benzeştirilmesiyle şiir kişisi de istenmeyen ve tek başına olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

“Her gece bir küçük yıldız
Seninleyim diye el eder
Ne onun uzaklığı azalır
Ne benim içimdeki kederler
...
Tepemden turnalar geçer bağırarak
Hatıralar turnalar gibi gitti gider
Yurdumuzun herhangi iki
Kasabası arasında gezersen
Bir sararmış diken görürseniz
Bilin işte benim o diken” (Diken ,176)

“Diken” başlıklı şiirde etkin olan duygu durumu yalnızlıktır. Şiir kişinin yalnızlığı işlenirken dikenle aralarında bir bağlantı kurulmaktadır. Ayrıca bu dikenin sararmış olarak tanımlanması da yalnızlık vurgusunu arttırmaktadır. Ölmüş bir dikenin temsil eden sarı renginin kullanımıyla şiir kişinin hüznüne vurgu yapmaktadır. Şiirde, şiir kişisi ile diken arasında şair tarafından benzerlik bağı kurulmuştur ve betimlemeler bir dikenin gözünden veriliyormuşçasına anlatılmaktadır. Bu yapılırken zamanın geçişine, umudun uzaklığına ve insanların umursamazlığına vurgu yapılmaktadır. Doğadan motiflerin desteği kullanılarak yapılan vurgulamada turnalar, yıldız ve diken kullanılmaktadır. Hatıraların bir daha geri gelmeyecekmişçesine gidişi turnaların göçüne benzetilmektedir. Bu yapılırken şiir kişinin gözlemlerini kendi duygu durumuyla özdeşleştirmesi etkili olmuştur. Duygu katılarak kendi durumundan uzaklaşan bir diğer doğa elemanı da yıldızdır. Yıldız genellikle bilinmeyen güzelliğini temsil ederek umut için kullanılan imgelerdendir. Ancak bu şiirde yıldız, alışlagelmişin dışında umutsuzluğa atılan bir adımı temsil etmektedir. Yıldızın şiir kişisine “el ederek” yanında olduğu sinyali vermesine rağmen, onların birbirlerine olan uzaklıklarının azalmaması şiir kişisini umutsuzluğa ve yalnızlığa itmektedir. Şiir kişinin çevresinden uzaklığı da diken benzetmesi yardımıyla anlatılmaktadır. Kendisini “iki kasaba arasındaki sararmış bir diken” olarak tanımlayan şiir kişisi bu benzetmeyle toplumdan dışlanmış durumunu doğada aynı durumda olan bir canlıyla ilişkilendirmektedir. Varlığı istenmeyen ve insanlar tarafından sevilmeyen bu canlı ile kendini benzetmesi ise onun durumunun okur tarafından daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Bu ilişkilendirme sayesinde okurun gözünde gerçekliği arttırılan anlatımın somutlaştırılmasının da sağlandığı görülmektedir. Şiirdeki benzetmelerin temelinde de hissedileni görselleştirmek yatmaktadır. Bunu doğadan yapılan benzetmelerle yapan şair, doğanın kullanımıyla yaşanan duygu gözle görülür canlı veya cansız doğa motiflerine aktarmıştır.

Sevgilin terk etmesi ve bu nedenle duyulan aşk acısı da şiir kişisini yalnızlaştıran öğelerden birisidir. Böyle şiirlerde sevgiliye duyulan özlem sebebiyle şiir kişinin kendini terk edilmiş hissetmesi işlenmektedir. Bu terk edilmişliğin somutlaştırılması için başvuru noktası olarak doğanın seçildiği görülmektedir. Şair doğadan benzetmeler yardımıyla destek alırken, doğayı şiir kişinin duygu

durumu ile harmanlayarak benzetmelerini nesnel gerçeklik üzerinden değil de şiir kişinin öznel gerçekliği çerçevesinde oluşturmaktadır. Böylece şiir kişinin düşünce süzgecinden geçen doğa, onun duygu durumuyla şekillenmekte ve duygu durumundan etkilenen bir konuma bürünmektedir. Bu tarz bir anlatım Helal şiirinde mevcuttur.

“Haziranda bir duman tüter buram buram
Sen o dumansın.

...

Bütün limanlardan gemiler
Giderse içinde sen gidersin
Dağılır kalırım, dökülen sular gibi,
Işıklarınla derlersin.” Helal (251)

Cahit Külebi’nin “Helal” şiirinde şiir kişinin duyduğu ayrılık acısı onu yalnızlığa itmiştir. Yalnızlığın okura anlatılması esnasında ise şair doğadan yararlanmaktadır. Şiir kişinin aşkı ve aşkını kaybettikten sonra içine düştüğü durum anlatılırken doğa motifleri kullanılmaktadır. Aşk anlatılırken, seslenilen kişi yani şiir kişinin sevgilisi haziranda tüten dumana benzetilmektedir. Bu benzetme yapılırken haziranda genellikle yaylalara çöken ve serinlik getiren dumanın verdiği mutluluk ve rahatlama hissi şiir kişinin yanında sevgilisi olduğu zaman hissettikleriyle özdeşleştirilmektedir. Ayrılık döneminde de gelişen olaylar benzetme kullanılarak anlatılmaktadır. Sevgilisinin yanından ayrılmasını gemilerin limandan ayrılmasıyla ilişkilendiren şiir kişisi böylece onun yokluğunda içine düştüğü anlamsızlığı ve boşluğu anlatmaktadır. Doğanın işin içine girdiği ve anlatımı desteklediği benzetme ise şiir kişinin sevgilisinin ardından düştüğü durumu anlattığı “Dağılır kalırım, dökülen sular gibi” dizelerinde verilmektedir. Bu dizelerle şiir kişinin içine düştüğü dağınık durum anlatılmaktadır. Bu dağınıklığın sebebi de sevdiği kişinin etrafında olmamasından dolayı yalnızlık çeken şiir kişinin dayanacağı dalı, içine mutluluk getirecek olan sevdiğini kaybetmesidir.

Şiirlerde yalnızlık işlenirken doğa benzetmelerin bir parçası olarak kullanılmıştır. Bu benzetmeler sayesinde şiir kişinin duygularının somutlaştırılması sağlanmış, anlatım doğanın katılımı ile güçlendirilmiştir. Anlatımların bir diğer ortak özelliği de şiir kişinin bakış açısını yansıtmaları, onun duygusal tutumundan dolayı algıladığı öznel dünyadan türetilmiş olmalarıdır. Dolayısıyla şiirlerde yalnızlık işlenirken doğa duygu durumundan etkilenen bir konuma gelmiştir.

e. Saldırgan Doğa: Nefret

Şiirlerde nefret işlenirken doğanın hareketlerine saldırganlık atfedildiği gözlemlenmektedir. Doğanın bu saldırgan tutumu şiir kişinin duyduğu nefreti destekleyici bir konumda işlenmektedir. Bu

şairlerde şiir kişinin tutumu doğanın yorumlanmasını etkilemektedir. Nefret dolu şiir kişi kinini ya bir doğal döngüye ya da tek bir doğa motifine yüklemektedir. Böylece doğanın saldırganlığı kişinin çevresine veya çevrenin şiir kişisine olan nefretini destekleyici konuma getirilmektedir. Şair nefreti işlerken, doğanın hakim duyguyu belirlediği önceki durumların aksine bu duyguda şiir kişi doğayı hissettiklerine dayanarak yorumlanmaktadır.

Kişinin çevresine duyduğu nefret işlenirken her gün olan sıradan bir olayın nefretle sentezlenerek saldırganlaştırılması gözlemlenebilmektedir. Bu duygu durumunda şiir kişi duyduğu nefretini hedefine yöneltirken doğadan destek almakta, kendi sinir ve saldırganlığını doğaya yüklemektedir. Doğaya eklenen bu saldırganlık, “Ölümlü İnsanlar İçin” şiirinde görülebilmektedir.

“Kurtlar, böcekler, solucanlar
Sevinçle saldırarak üstünüze
Elleriniz bomboş kalacak,
Kimse bakmayacak resminize”(Ölümlü İnsanlar İçin, 165)

Şiire hâkim duygu durumu nefrettir. Bu, ölenlerin resmine kimsenin bakmamasından, onların ellerinin bomboş kalmasından ve şiirin geri kalanında kullanılan “Tanrı katına çıkacaksınız utanmadan” gibi dizelerden anlaşılabilmektedir. Doğanın kullanımı ise şiir kişinin yorumladığı şekliyle verilmiştir. Şiirde doğal döngü için çok önemli bir işlevi olan topraktaki canlıların ölü bedenlerden beslenmesine aşırı bir saldırganlık yüklenmesidir. Bu saldırganlık “sevinçle saldırarak” dizeleriyle verilmekte ve kullanılan sevinçle ifadesi canlılara zalimlik kazandırmaktadır. Doğal döngüye ait bu durumun saldırı olarak yorumlanması bile başlı başına şiir kişinin yorumuyla alakalıyken sevinçle ifadesinin kullanılması şairin doğanın saldırganlığını vurgulama isteğinin bir sonucudur. Ayrıca bu ifadenin olumsuz bir aksiyon için kullanılması ile oksimoron yapılarak anlatılan güçlendirilmektedir. Toprağa ve içindeki canlılara yüklenen bu saldırgan tavır ise doğada gözlenen bir olay olmaktan uzaktır. Bu saldırganlık şiir kişinin hissettiklerini sebebiyle doğayı kendi istediği şekilde yorumlamasının bir sonucudur. Dolayısıyla saldırganlık doğaya değil, şiir kişinin zihnine aittir. Şiir kişi kendi yorumuyla yer altı canlılarını etkilemekte, kendi nefretini onlara yüklemektedir.

Şiirlerde nefret sadece kişiden çevreye değil, çevreden kişiye aktarım olarak da işlenmektedir. Şiir kişinin çaresizliğine yol açan bu durumda ise doğa kişiye karşı saldırgan bir tutum içerisine girmektedir. Ancak bu durumda da kişinin çevresine duyduğu nefrette olduğu gibi şiir kişinin doğayı kendi ruh haline göre yorumlaması ve doğayı saldırganlaştırmadan öte, onu zalimleştirmesi değişmemektedir.

“Bu gemi benim gemim, nasipsiz
Benim kaderim bu insafsız dalgalar.
Sevda doluysa, yaşam doluysa benim kalbim,
Dalgalar da kin dolu, ölüm dolu o kadar.” (Faydasız Deniz, 180)

“Faydasız Deniz” başlıklı şiirde de şiir kişinin duygu durumuyla paralel olarak doğayı yorumlama söz konusudur. Şiirde, şiir kişinin duygu durumu çevresinden gördüğü nefret sebebiyle çaresizlik doludur. Köşeye sıkışmış hisseden şiir kişi kendisine duyulan nefreti işlerken doğayı kullanmaktadır. Bunu yaparken kendisini bir gemi olarak tanımlamakta ve dış dünyanın nefretini bu gemiye çarpan dalgalarla özdeşleştirmektedir. “Dalgalar da kin dolu, ölüm dolu o kadar” dizeleriyle dalgalara yüklenen saldırganlık fark edilebilmektedir. Ancak bu saldırganlık önceki şiirde de olduğu gibi şiir kişinin yorumlamasıyla kazandırılmıştır. Bir başka deyişle, şiir kişinin hissettikleri, doğanın gerçek durumuyla örtüşmemekte, onun durumunu anlatılmak için bu şekle sokulmaktadır. Dalgaların kin ve ölüm dolu olması çevreden duyulan nefretin gücünden kaynaklanmaktadır ve saldırganlığa zalimlik eklemektedir.

Şiir kişisine kaim olan duygunun nefret olduğu şiirlerde doğanın etkileyen değil etkilenen konumda olduğu ve şair tarafından seçilen kelimelerle saldırganlığa zalimliğin yüklendiği görülmektedir. Bu şiirlerde doğa, şiir kişilerinin duygu durumuna uygun olarak işlenmiştir. Şiir kişinin duygu durumunu etkilememişler, ondan etkilenmişlerdir. Dolayısıyla doğa nefret işlenirken duygu durumunu destekleyen bir konuma girmiştir.

III. Sonuç

Cahit Külebi şiirlerin anlatımsal boyutunda doğanın kullanımı çok büyük rol üstlenmektedir. Hakim duyguya göre doğa çok farklı şekillerde kullanılmaktadır. Şiirin ana duygusu olumluyken diğer bir ifadeyle aşk veya umut işlenirken doğa, şiir kişinin duygu durumunun önüne geçip onu yönlendirmekte, onun nasıl olacağını belirlemektedir. Doğa motifleri, duygu durumunun olumsuz olduğu zamanlarda ise şiir kişinin yorumu üzerinden işlenmekte, baskın bir konumda

kullanılmamaktadır. Bunların dışında ortak olarak her şiirde kullanılan her doğa motifinin somutlaştırma ve anlatımı güçlendirme amacı ile kullanıldığı görülmektedir.

Doğanın duygu durumunu olumlu olduğu dönemde şiir kişisiyle bütünleşen bir doğa anlatımı göze çarpmaktadır. Bu tarz şiirlerde çevrede görülen doğanın sevgiliyle tensel, şiir kişisiyle tinsel bir özdeşleşme içinde olduğu görülmektedir. Bu özdeşleşmeler sayesinde duygu durumunu değiştiren olgu doğa olmaktadır. Şiire hakim duygu durumu aşkken tensel özdeşleştirme yoluyla sıfat olan doğa motifleri sevgilinin dış güzelliklerini yansıtmaktadır. Böylece şiir kişinin güzelliği anlatılırken doğanın kullanılmasıyla hem şiir kişinin sevgilisi okurunun gözünde somutlanmakta, hem de aşkı anlatan motiflerin seçilmesi sayesinde sevgiliye duyulan aşk etkili bir biçimde ortaya konulmaktadır. Umut, şiiri etkileyen ana duygu iken ise bir sürecin veya doğanın bir elemanının şiir kişisi tarafından içselleştirilmesiyle şiirdeki duygu durumu anlatılmaktadır. Bu içleştirmenin nedeni de o motife duyulan ihtiyaçtır ve bu ihtiyacın vurgulanması için doğa şiir kişisi üzerinde etkili bir konuma çıkarılmaktadır. Bu duygu durumlarında ortak olan nokta, doğanın şiirin herhangi bir elemanıyla özdeşleşmesidir. Doğayı öne çıkaran bu yöntem sayesinde doğa şiir kişinin duygu durumuna yön veren bir konumda kullanılmıştır.

Duygu durumunun doğaya baskın olduğu zamanlarda olumsuz duygu durumlarının ağırlıkta olduğu fark edilmektedir. Doğa bu şiirlerde kişinin duygu durumu çerçevesinde onun bakış açısından yansıtılmaktadır. Dolayısıyla duygudan bağımsız etkileri olmayan doğa motifleri bu duygu durumlarını desteklemektedirler. Özlem işlenirken karışıklık kurulan iki zamanı ayıran, o dönemlerde yaşanan duygulara uyan bir doğa modeli söz konusudur. Bu duygu durumu işlenirken doğa şiir kişisi tarafından yorumlanma rolünü çok net bir şekilde üstlenmektedir. Zamana göre değişen kullanım sayesinde etkili ve daha güçlü bir karışıklık yaratılması sağlanmaktadır. Böylece anlatıma etkinlik kazandırılmakta, geçmişe duyulan özlem betimlemeler yardımıyla da okura anlatılmaktadır. Yalnızlık işlenirken ise doğanın elemanları benzetmelerde ön plana çıkmaktadır. Yaratılan benzetme etkisi sayesinde şiirlerde etkili olan motifler ana duyguyu yansıtmak ve somutlaştırmak görevlerini üstlenmektedir. Şiire hakim duygu durumu nefretken saldırgan bir doğa gözlemlenmektedir. Böyle durumlarda doğanın normal döngüsü düşmanlaştırılmaktadır. Doğaya ait olmayan bu saldırganlığın şiirlerde vurgulanma sebebi şairin hissettiklerini doğanın kullanımı yardımıyla dışa vurmasındandır. Bu sebeple doğal döngüdeki sıradan olaylar nefretle sentezlenerek saldırganlaştırılmaktadır.

Cahit Külebi'nin şiirlerinin geneline bakılacak olunursa, kullanılan doğa motifleri ile şiirde işlenen duygunun büyük bir etkileşim içinde olduğu göze çarpmaktadır. Doğa duygu durumu olumluyken şiirin parçalarıyla özdeşleşmiş ve duygu durumu üzerinde etkin bir konumda kullanılmıştır. Olumsuz olduğunda ise duygu durumu doğayı etkilemiş, doğa şiir kişinin kendi penceresinden gördüğü şekliyle şiirlerde kullanılmıştır. Genel olarak ise eserlerin tamamında doğanın

varlığı ile güçlenen metinlerde düşünce ve hisler doğanın kullanımı sayesinde soyuttan somuta olan geçişlerini yapmışlar, onlar sayesinde etkili bir şekilde okura ulaşmışlardır.

Kaynakça

Cahit Külebi. Bütün Şiirleri. 4.bsm Ankara: Bilgi yayınevi, Ekim 2010